

DOI: 10.32347/2076-815X.2022.80.378-388

УДК 712.2.025

к. арх., доцент **Сторожук С.С.**,

mesvet@ukr.net, ORCID: 0000-0001-8390-7190,

Інякіна А.А., krasnaaanastasia07@gmail.com,**Мустяц Ю. В.**, mujuli610@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5018-4296,

Одеська державна академія будівництва та архітектури

АКТУАЛЬНІСТЬ РЕНОВАЦІЇ ПАРКІВ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ НА ПРИКЛАДІ ГІДРОПАРКУ ЛУЗАНІВКА В М. ОДЕСА

Розглядається можливість реновації паркових територій з метою створення суспільних просторів з урахуванням усіх існуючих проблем цієї території, побажань мешканців та основ сталого розвитку. Основними завданнями дослідження є: проаналізувати екологічні, природні та антропогенні чинники взаємного впливу, а також взаємодії відповідних систем на територіях з міською забудовою. Проаналізувавши історію виникнення та розвитку парків України, насамперед, історичні особливості території, де розташований гідропарк «Лузанівка», виявлено важливість даної паркової зони з різноманітних чинників (екологічних, соціальних, містобудівних тощо). Впровадження нових функцій на територіях історичних парків, грамотна розробка містобудівно-планувальної структури за допомогою реновації та реабілітації території, призведе до притоку коштів та інвесторів, уможливить відтворення та підтримання парків на новому історичному етапі. У статті представлено особливості проектування та реновації парків, виявлено тенденції подальшого розвитку території, представлено соціально-екологічні ефекти, наведено приклад проекту реновації гідропарку «Лузанівка».

Ключові слова: реновація; парк; міський простір; рекреаційне середовище.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день питання порушення балансу промислових, сельбищних і рекреаційних зон – є актуальною проблемою в Одесі та інших містах України. В останні десятиліття зміна балансу між містоутворюючими зонами привела до того, що більшість з них розділені між собою відстанями 10-15 км і більше. Проаналізувавши історію виникнення та розвитку парків України, можна зробити висновок, що історичні парки є не лише витвором ландшафтного мистецтва, а й своєрідною ілюстрацією відповідних філософських поглядів, ставлення людини до природи. Набуває особливої важливості розробка міських програм по збереженню історичних парків. Подальші дослідження в напрямку розвитку

історичних парків дають можливість поліпшити не тільки екологію міст, а й створити умови сталого розвитку історичного середовища в сучасному урбанізованому просторі.

Основними завданнями дослідження є: проаналізувати екологічні, природні та антропогенні чинники взаємного впливу, а також взаємодії відповідних систем на територіях з міською забудовою, при її повільному розвитку та особливо при реконструкції та реновації; обґрунтувати проблему реновації міських просторів у співвідношенні містоутворюючих зон (промислових, сельбищних і рекреаційних), і «човникової міграції» для урбанізованих міст України на прикладі реновації Лузанівського парку міста Одеси; простежити розвиток паркових зон у зв'язку з розвитком міста та визначити шляхи вирішення проблем реновації міських просторів у співвідношенні містоутворюючих зон; представити комплексну архітектурну концепцію ув'язки парко-рекреаційних зон та забудови узбережжя Одеської затоки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження в галузі реновації та реабілітації історичних парків є актуальними для більшості приморських міст із розвиненою ландшафтно-рекреаційною функцією та туризмом. Ландшафтна архітектура поєднує в собі гуманітарні, соціальні та природничі науки, технології та креативне мистецтво. Саме тому в цій роботі акцент був зроблений не тільки на наукові дослідження вчених-архітекторів (Т.Ф. Панченко, Г.В. Кисельова, М.В. Белікова та ін.), а й на екологічні, економічні та суспільно-географічні дослідження. Оцінкою природно-ресурсного потенціалу ландшафтно-рекреаційних районів Одеської області займається В.В. Горун: на основі комплексної характеристики і бальних оцінок природних та історико-культурних рекреаційних ресурсів отримано сумарний бал рекреаційно-ресурсного потенціалу адміністративних районів Одеської області. Отримані результати характеризують забезпеченість того чи іншого району рекреаційними ресурсами, регіональні відмінності між ними та на можливості розвитку рекреаційної галузі в регіоні [1]. Видатний одеський вчений О.Г. Топчієв займається суспільно-географічними дослідженнями. У своїх роботах він вивчає передумови формування, структуру та територіальну організацію господарства одеського регіону [2]. Історичні та культурні особливості паркових територій Одеси позначені у літературно-мистецьких виданнях серії «Одеська бібліотека» [3].

Метою даної роботи є визначення та вирішення проблем реновації парків та інженерних аспектів перетворення їх територій.

Історична довідка. У давні часи на місці Лузанівки знаходилось античне поселення, засноване жителями Ольвії під назвою – Гавань Асіаков. Разом із прилеглим поселенням (Гавань Істріан) ці населені пункти були

прикордонними заставами між ворогуючими Ольвією та Істрією. Місцевість – являла собою піщану косу, яка відділяла Куяльницький лиман від Чорного моря. Як свідчать факти, у 1691 році саме в районі Лузанівки відбулася історична битва між козаками, якими командував Семен Палій та татарами. На честь цієї битви на її місці було встановлено кам'яний хрест.

Першим «законним» власником земель у цих місцях став Афанасій Кесоглу; після його смерті ці володіння перейшли до дружини Кассандри Іванівни, одна з онучок якої, Наталя, вийшла заміж за Фому Лузанова.

Фома Петрович Лузанов, учасник війни 1812 року, був головою військового генералітету, а також, особистим представником генерал-губернатора Новоросійського краю Михайла Воронцова в Одесі та на Кавказі. Основним промислом родини були здобич солі на Хаджибейському лимані. У 1819 році за вірну службу Лузанов отримав від імператора землю між морем, Куяльницьким та Хаджибейським лиманами; генерал збудував там маєток, і незабаром усі прилеглі землі почали називати Лузановим або Лузанівкою. Ці володіння перебували на території сучасного Лузанівського парку, а їх пляж вважався одним із найкращих для купання в Одесі (Рис. 1).

Маєток Лузанових знаходився неподалік від дорожнього роздоріжжя з трактиром. Після революції господарі покинули садибу, а в їхньому будинку було відкрито піонер-табор «Молода гвардія». У 1920 році з'явився перший «цивілізований» пляж у Лузанівці, а ще за два десятки років був побудований причал для катерів. (Рис. 2). [3]

Лузанівський пляж і сьогодні вважається єдиним природним пляжем у місті, так як є найбільш зручним та безпечним, а його довжина становить майже півтора кілометри. Пляж усипаний дрібним вапняним піском та має рівне пологіе морське дно, яке поступово знижується, що є безпечним для дітей (Рис. 3).

Особливості проектування та реновації парків. У міжнародній практиці процес створення нового парку перетворюється на пошук оригінальних ідей, що дозволяє синтезувати природний та дизайнерський ресурси виразно і органічно, досягаючи нового образу простору та відповідаючи на потреби населення. Багатофункціональність паркових просторів залишається серед найбільш затребуваних якостей створюваного рекреаційного середовища, набуваючи інших ландшафтних форм і прийомів організації кожного фрагмента території; а також, екологія та доступне середовище для всіх груп населення, можливість експлуатації у різні сезони року, функціональне наповнення необхідне для підтримки затребуваності паркової території у мешканців та гостей міста.

Рис. 1. Розташування території парку Лузанівка на фрагменті схеми міста Одеси.

Інтерес сучасної людини до спілкування з природою в парковому середовищі не обмежується прогулянками із спогляданням краси навколишніх пейзажів, йому так само важливий духовний і фізичний розвиток. Розробка міських просторів, відновлення історичних парків та скверів, розчищення територій і впровадження нових функцій повинно підвищити комфортність перебування на громадських просторів та покращити екологію у загальній структурі міського середовища з залученням інвестицій та підняття рівня міста.

При проектуванні парку, громадського місця та благоустрою території необхідно враховувати навколишню забудову, дендрологічні особливості з подальшим перспективним розвитком цієї території. [1]

Рис. 2. Вид на санаторій у Лузанівці (1920 р.).

Функціональне зонування території гідропарку Лузанівка. Для підвищення культурного статусу території парку Лузанівка, залучення уваги до проблеми забруднення території, пропонується реновація парку. Функціональне зонування передбачає його пристосованість до круглорічного використання: взимку – це, перш за все, організація зимових видів спорту, ковзанка, льодове містечко, організація міських свят – Новий рік, Різдво та інше; влітку, навесні, восени – це різного роду міські свята, виставки, вело-рух, катання на роликах тощо.

Ідея зонування території основана на соціальних опитуваннях та передбачає оформлення територій під цілий ряд затребуваних городянами видів діяльності, а також під нові унікальні для міста функції. До складу проектування парку входять зони та елементи різного функціонального призначення: різноманітні творчі кластери; освітні павільйони; зона пішохідного транзиту; зона вело-руху; майданчики для тихого відпочинку різних груп населення; ігрові простори для дітей дошкільного та шкільного віку; спортивні майданчики та місця для активного відпочинку молоді; зелені насадження (дерева, газони, чагарники, квіткові посадки та декоративні композиції); малі архітектурні форми (лавки, урни, огорожі, велопарковки, скульптури, інформаційні покажчики та стенди, елементи освітлення); проїзди та місця паркування для спецтранспорту.

а)

б)

Рис. 3. Гідропарк Лузанівка: а) територія парку (сучасний стан); б) пляж (сучасний стан)

Для більш якісної реновації парку необхідно проаналізувати найбільш популярні запити груп користувачів: доступне середовище, інклюзивні події та заходи, залучення до життя спільноти; безкоштовний вай-фай, місця для спілкування та роботи, кафе, розетки; велосипедні та бігові доріжки, велопрокат, місця для відпочинку, катання на роликах, самокатах, спортмайданчик; лавки, доріжки, зони для роботи / читання, туалети / пеленальні кімнати, ігрові зони для дітей різного віку, сімейні кафе; місця для прогулянок, спілкування, доглянутість та гарний вигляд парку; створення нових

точок підприємництва, підвищення трафіку та капіталізації вже існуючого бізнесу, підвищення доступності території; зручні пішохідно-транспортні зв'язки, безпека, зона для освітніх заходів; інтерактивні програми на пішохідних екскурсіях міста, відвідування духовних закладів, культурних заходів, ярмарок. [4]

На основі запитів та побажань городян були сформульовані основні засоби розвитку території:

1. Більше руху – створення різноманітних майданчиків для активного дозвілля. Вони включають спортивні, дитячі та ігрові майданчики для взаємодії мешканців різного віку та фізичної активності.

2. Більше культури – активація виявлених зон культурного дозвілля, створення для них майданчиків та заходів залежно від сценарію використання території у будні та вихідні, взимку та влітку.

3. Більше природи – облік місцевих особливостей біорізноманіття, існуючого рельєфу та використання екологічних підходів у роботі з парком.

Концепція розвитку території. В основі концепції реконструкції прибережної зони парку лежить симбіоз трьох повноцінних складових міста – просторів для спорту, культури та відпочинку.

У функціональній зоні «Спорт» сконцентровані всі простори для спорту: спортивний стадіон, майданчик для тренувань, воркаут, вуличні тренажери, скейтпарк, футбольний стадіон, настільний теніс (майданчиками активно користуються школярі для занять на свіжому повітрі).

«Культура» – це простір, де проводяться міські заходи, свята, концерти. Центрами зони «Культура» стануть майданчик на площі з діючою сценою та можливістю проведення масових заходів і сезонних ярмарків та фестивалів майданчик для циклічних заходів, що залучають усі ділянки гідропарку Лузанівка (формат open air).

Простір «Відпочинок» – це майданчики для відпочинку біля води, пішохідні доріжки та зв'язки для спокійних прогулянок (пляж, сімейні кафе).

Соціально-екологічні ефекти. Проект реновації Лузанівського парку – це проект завдяки якому зростуть масштаби якісного міського середовища. Реалізація проекту сприятиме підвищенню якості життя мешканців, формуванню нових соціальних зв'язків, залученню мешканців у розвиток міста: економія витрат вільного часу населення; збільшення частки жителів, які зможуть отримати можливість проведення дозвілля.

Реалізація проекту сприятиме покращенню соціального самопочуття, підвищенню соціального оптимізму мешканців: виявляться ефекти, викликані оздоровленням населення за рахунок більшого озеленення територій, створення спортивних майданчиків, розробки вело доріжок та пішохідних зв'язків;

оновлена територія надасть умови для розширення можливостей емоційного та соціального життя людини. [1, 2]

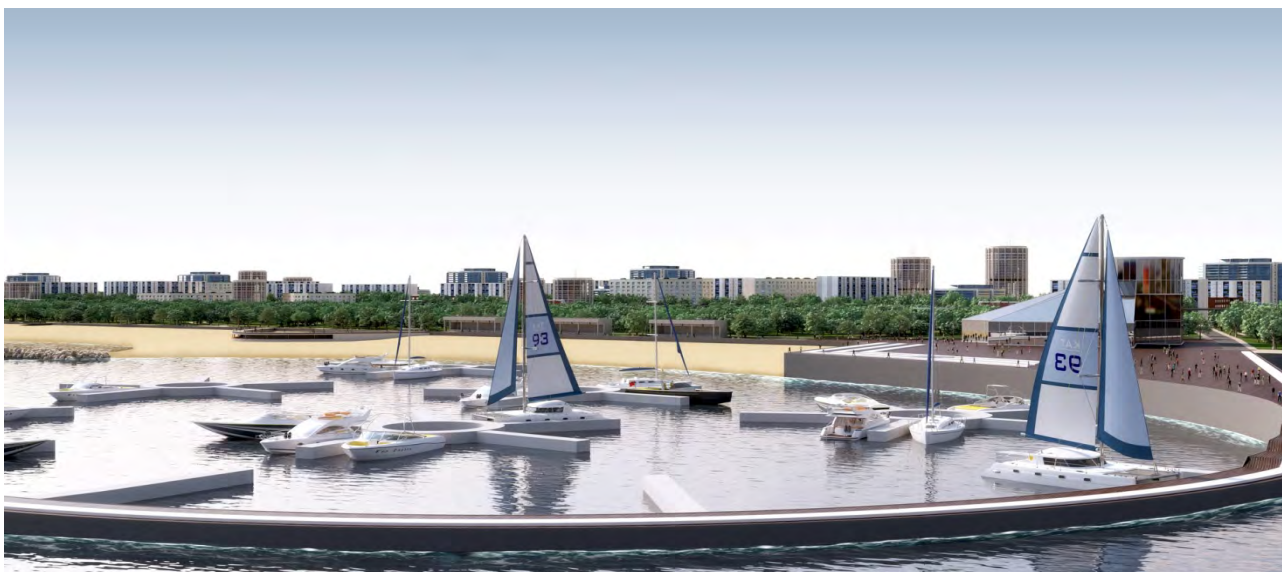

Рис. 4. Реновація набережного парку Лузанівка в м. Одеса
(автори: Інякіна А.А., Глазирин В.Л., Сторожук С.С.)

Висновок. Гідропарк «Лузанівка» є єдиною рекреаційною парковою зоною для жителів Суворовського району, тому метою проекту реновації набережного парку Лузанівка є створення сприятливого парково-розважального та спортивного середовища для жителів міста Одеси та його гостей. Проект передбачає цілорічну експлуатацію гідропарку. Головними складовими цього об'єкта повинні стати розважальний парк (колесо огляду), яхт-клуб, відкритий театр, мережа кафе і ресторанів на території парку; передбачено наступне зонування: розважальна зона (луно-парк, відкритий театр, дитячі майданчики); зона громадського харчування (ресторани, кафе); зона активного (яхт-клуб) та пасивного відпочинку (пляж) (рис. 4).

Список використаних джерел

1. Горун В.В. Інтегральна оцінка природно-ресурсного потенціалу ландшафтно-рекреаційних районів Одеської області. Екологія міст і рекреаційних зон: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Одеса, 2012 р. С. 68-71.

2. Топчієв О.Г. Одеський регіон: передумови формування, структура та територіальна організація господарства: навч. посібник. Одеса: Астропринт, 2012. 336 с.
3. Літературно-мистецьке видання серії «Одеська бібліотека»: Дерibasівська – Рішельєвська. Альманах № 1 (72), 2018. 391 с.
4. Державні Будівельні норми України. Планування та забудова територій. ДБН Б.2.2-12:2019, Мінрегіон України, Київ, 2019. 177 с.
5. Положення «Про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» від 22 липня 2009 р., за № 679/16695. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Київ, 2009, № 330.
6. Панченко Т.Ф. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій [Монографія]. Логос. Київ, 2015. 176 с.
7. Панченко Т.Ф. Рекомендації з планування території прибережної смуги морів (друга редакція). Guidelines on territorial planning in coastal zone (version 2). Kyiv, August 2009.
8. Панченко Т.Ф. Туристичне середовище: архіт., природа, інфраструктура [Монографія]. Логос. Київ, 2009. 176 с.
9. Кисельова Г.В. Особливості організації тематичного парку (на прикладі створення парку-мініатюр в м. Одеса). Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. збірник. Київ КНУБА, 2020. Вип. 72. С. 119 – 126.
10. Кисельова Г.В. Історичні парки України. Від історії до сучасності. Вісник ОДАБА, 2020. Вип. 81. С. 18 – 25.
11. Беликова, М.В. Исторические парки Одессы. Архітектурний вісник КНУБА: наук.-вироб. збірник. Київ, 2019. Вип. 20. С. 283 – 293.
12. Сторожук С.С., Пронченко А. В. Изучение культурного наследия Одесской области. Дворцы и усадьбы. Архітектурний вісник КНУБА: наук.-вироб. збірник. Київ, 2019. Вип.20. С. 235–245.
13. Сторожук С.С. Изучение культурных и природных достопримечательностей Северо-Западного Причерноморья Украины. Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. збірник. Київ КНУБА, 2019. Вип.71. С. 334–349.
14. Storozhuk S., Pronchenko A. The study of the old estates of the Northwestern Black Sea region of Ukraine in the aspect of increasing the recreational and tourist potential. Silesian University of Technology. Journal: Architecture, Civil Engineering, Environment. VOLUME 14, ISSUE 3 (September 2021). No 3/2021. P 39–51 URL: https://www.exeley.com/architecture_civil_engineering_environment/doi/10.21307/ACEE-2021-021
15. Storozhuk S.S. Identification of the recreational potential of the city of Odessa. Проблеми теорії та історії архітектури України: збірник наукових праць. Одеса, 2021. Вип. 21. С. 60–69.

Ph.D. Associate Professor **Storozhuk Svitlana**,
Assistant **Anastasia Iniakina**,
master of architecture **Mustyats Yulia**,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

RELEVANCE OF RENOVATION OF URBAN SPACE PARKS ON THE EXAMPLE OF LUZANOVKA HYDROPARK IN ODESSA

The article discusses the possibility of renovating park areas in order to create public spaces, taking into account all the existing problems of this area, the wishes of

residents and the foundations of sustainable development. The main objectives of the study are: to analyze the environmental, natural and anthropogenic factors of mutual influence, as well as the interaction of the relevant systems in areas with urban development, its slow development, and especially during reconstruction and renovation; to substantiate the problem of renovation of urban spaces in the ratio of city-forming zones (industrial, rural and recreational); trace the development of park areas in connection with the development of the city and determine ways to solve the problems of renovation of urban spaces; present a comprehensive architectural concept of linking park and recreation areas and development of the coast of the Odessa Bay.

After analyzing the history of the emergence and development of parks in Ukraine, first of all, the historical features of the territory where the hydropark "Luzanovka" is located, the importance of this park area for various factors (environmental, social, urban planning, etc.) is revealed. The introduction of new functions in the territories of historical parks, the competent development of an urban planning structure through the renovation and rehabilitation of the territory will lead to an influx of funds and investors, and will make it possible to reproduce and maintain parks at a new historical stage. The article presents the features of the design and renovation of parks, identifies trends in the further development of the territory, presents social and environmental effects, and provides an example of a project for the renovation of the Luzanovka hydropark.

Keywords: renovation; the park; urban space; recreational environment.

REFERENCES

1. Horun V.V. Intehral'na otsinka pryrodno-resursnoho potentsialu landshaftno-rekreatsiynykh rayoniv Odes'koyi oblasti. Ekolohiya mist i rekreatsiynykh zon: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. Odesa, 2012 r. P. 68-71. {in Ukrainian}
2. Topchiyev O.H. Odes'kyi rehion: peredumovy formuvannya, struktura ta terytorial'na orhanizatsiya hospodarstva: navchal'nyy posibnyk. Odesa: Astroprynt, 2012. p 336. {in Ukrainian}
3. Literaturno-mystets'ke vydannya seriyi «Odes'ka biblioteka»: Derybasivs'ka – Rishel'yevs'ka. Al'manakh № 1 {in Ukrainian}
4. Derzhavni Budivel'ni normy Ukrayiny. Planuvannya i zabudova terytoriy. DBN B.2.2-12:2019, Minrehion Ukrayiny, Kyyiv, 2019, p 177. {in Ukrainian}
5. Polozhennya «Pro rekreatsiynu diyal'nist' u mezhakh terytoriy ta ob'yektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrayiny» vid 22 lypnya 2009 r., za № 679/16695. Nakaz Ministerstva okhorony navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha Ukrayiny, Kyyiv, 2009, № 330. {in Ukrainian}

6. Panchenko T.F. Landshaftno-rekreatsiynе planuvannya pryrodno-zapovidnykh terytoriy [Monohrafiya]. Lohos. Kyiv, 2015. 176 s. {in Ukrainian}
7. Panchenko T.F. Rekomendatsiyi z planuvannya terytoriyi pryberezhnoyi smuhy moriv (druha redaktsiya). Guidelines on territorial planning in coastal zone (version 2). Kyiv, August 2009. {in Ukrainian, English}
8. Panchenko T.F. Turystychnе seredovyshe: arkhит., pryroda, infrastruktura [Monohrafiya]. Lohos. Kyiv, 2009. 176 s. {in Ukrainian}
9. Kysel'ova H.V. Osoblyvosti orhanizatsiyi tematychnoho parku (na prykladi stvorennya parku-miniatur v m. Odesa). Mistobuduvannya ta terytorial'ne planuvannya: nauk.-tekhn. zbirnyk. Kyiv KNUBA, 2020. Vyp. 72. S. 119 – 126. {in Ukrainian}
10. Kysel'ova H.V. Istorychni parky Ukrayiny. Vid istoriyi do suchasnosti. Visnyk ODABA, 2020. Vyp. 81. S. 18 – 25. {in Ukrainian}
11. Belykova, M.V. Ystorycheskye parky Odessy. Arkhitekturnyy visnyk KNUBA: nauk.-vyrob. zbirnyk. Kyiv, 2019. Vyp. 20. S. 283 – 293. {in Russian}
12. Storozhuk S.S., Pronchenko A.V. Yzuchenye kul'turnoho nasledyya Odesskoy oblasti. Dvortsy y usad'by. Arkhitekturnyy visnyk KNUBA: nauk.-vyrob. zbirnyk. Kyiv, 2019. Vyp.20. S. 235–245. {in Russian}
13. Storozhuk S.S. Yzuchenye kul'turnykh y pryrodnykh dostoprymechatel'nostey Severo-Zapadnoho Prychernomor'ya Ukrayny. Mistobuduvannya ta terytorial'ne planuvannya: nauk.-tekhn. zbirnyk. Kyiv KNUBA, 2019. Vyp.71. S. 334–349. {in Russian}
14. Storozhuk S., Pronchenko A. The study of the old estates of the Northwestern Black Sea region of Ukraine in the aspect of increasing the recreational and tourist potential. Silesian University of Technology. Journal: Architecture, Civil Engineering, Environment. VOLUME 14 , ISSUE 3 (September 2021). No 3/2021. P 39–51 URL: https://www.exeley.com/architecture_civil_engineering_environment/doi/10.21307/A_CEE-2021-021 {in English}
15. Storozhuk S.S. Identification of the recreational potential of the city of Odessa. Problemy teorii ta istoriyi arkhitektury Ukrayiny: zbirnyk naukovykh prats'. Odesa, 2021. Vyp. 21. S. 60–69. {in English}